

Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego „Wniosek dotyczący dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie zwalczania przemocy wobec kobiet i przemocy domowej”

(COM(2022) 105 final)

(2022/C 443/13)

Sprawozdawca: **José Antonio MORENO DÍAZ**

Współsprawozdawczynie: **Ody NEISINGH**

Wniosek o konsultację	Komisja Europejska, 2.5.2022
Podstawa prawna	Art. 304 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej
Sekcja odpowiedzialna	Sekcja Zatrudnienia, Spraw Społecznych i Obywatelstwa
Data przyjęcia przez sekcję	22.6.2022
Data przyjęcia na sesji plenarnej	13.7.2022
Sesja plenarna nr	571
Wynik głosowania	
(za/przeciw/wstrzymało się)	200/7/7

1. Wnioski i zalecenia

1.1. Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny (EKES) z zadowoleniem przyjmuje nowość regulacyjną, którą stanowi szeroko postulowana przez ogół społeczeństwa dyrektywa w sprawie zwalczania przemocy wobec kobiet z perspektywy międzysektorowej.

1.2. Ponadto, biorąc pod uwagę zakres i zasięg różnorodnych form przemocy wobec kobiet, strategie polityczne mające na celu ich zwalczanie nie mogą być neutralne, lecz muszą być opracowywane z zastosowaniem jasnego i jednoznacznego podejścia uwzględniającego perspektywę płci w taki sposób, aby ułatwić zrozumienie ich konieczności i skuteczności.

1.3. EKES zaznacza, że należy pilnie dążyć do ratyfikacji zarówno Konwencji MOP nr 190 w sprawie eliminacji przemocy i molestowania, jak i konwencji stambulskiej we wszystkich państwach członkowskich, którego tego jeszcze nie uczyniły, a także przez samą UE.

1.4. EKES uważa, że w dyrektywie należy uwzględnić wszelkie formy przemocy wobec kobiet, takie jak między innymi przemoc instytucjonalna, wykorzystywanie seksualne i reprodukcyjne, mobbing, przemoc ze względu na płeć w rodzinie, odurzanie za pomocą substancji chemicznych, molestowanie na ulicy, niepożądane zainteresowanie seksualne ze względu na płeć lub płeć społeczno-kulturową czy też przymusowa sterylizacja kobiet z niepełnosprawnościami.

1.5. EKES jest zdania, że należy podjąć decyzję o włączeniu przemocy wobec kobiet do kategorii „europrzestępstw”, o której mowa w art. 83 ust. 1 TFUE.

1.6. EKES uważa, że w ramach dialogu społecznego i rokowań zbiorowych należy uwzględnić konkretne środki w celu zagwarantowania ofiarom przemocy wobec kobiet utrzymania miejsca pracy lub – jeżeli go nie mają – integracji z rynkiem pracy.

1.7. Zgodnie z tokiem rozumowania przyjętym przez PE oraz w myśl Konwencji w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji kobiet – EKES jest zdania, że konieczne jest posługiwanie się określeniem „kobiety uprawiające prostytucję” zamiast „kobiety świadczące usługi seksualne”.

1.8. Komitet uważa, że jako okoliczności obciążające trzeba wziąć pod uwagę takie aspekty jak współistnienie zysku z wcześniejszymi groźbami wobec ofiary lub jej środowiska emocjonalnego bądź rodzinnego.

1.9. Szczególną uwagę należy zwracać również na kobiety i dziewczęta należące do mniejszości etnicznych lub kulturowych takich jak Romowie, na migrantki, zwłaszcza te, które znajdują się w nieuregulowanej sytuacji administracyjnej, oraz na dziewczęta i kobiety uchodzące przed wojną.

1.10. EKES apeluje również do szczególną uwagę dla kobiet z niepełnosprawnościami, ponieważ właśnie z powodu niepełnosprawności są one bardziej narażone na napaść ze względu na płeć.

1.11. Co się tyczy cybernękania, uważa, że publiczne ujawnianie treści bez zgody powinno samo w sobie być uznawane za cybernękanie.

1.12. Komitet sądzi, że kierowanie ofiar do służb wsparcia powinno odbywać się nie tylko w sposób terminowy i skoordynowany, lecz również w trybie priorytetowym i pilnym.

1.13. EKES wzywa Komisję Europejską do włączenia usług zdrowotnych, w tym usług w zakresie zdrowia seksualnego i reprodukcyjnego, do wykazu podstawowych usług wsparcia dla ofiar, a także do zaapelowania do wszystkich państw członkowskich UE o pilne usunięcie wszystkich barier w dostępie do antykoncepcji awaryjnej i usług aborcyjnych po zgwałceniu.

1.14. Komitet uważa, że zakaz zbliżania się i nakaz udzielenia ochrony nadzwyczajnej jako sposób zabezpieczenia integralności fizycznej i emocjonalnej ofiar muszą koniecznie obejmować środki uniemożliwiające sprawcy nękanie ofiary lub fizyczne zbliżanie się do niej.

1.15. EKES jest zdania, że wszystkie mechanizmy i środki wsparcia dla ofiar przemocy seksualnej powinny wyraźnie uwzględniać ich dostępność i bezpłatność.

1.16. Komitet zwraca uwagę na ograniczenie związane z wyłącznie zewnętrznym charakterem służb poradnictwa i opieki w przypadku molestowania seksualnego w miejscu pracy i na brak wzmianki o znaczeniu dialogu społecznego, rokowań zbiorowych, nieodzownego udziału partnerów społecznych i negocjacji z nimi.

1.17. Biorąc pod uwagę znaczenie edukacji w kształtowaniu ról i stereotypów związanych z płcią, niezbędne jest uwzględnienie jej funkcji zapobiegawczej – zwłaszcza za pomocą kompleksowej edukacji seksualnej – na wszystkich etapach kształcenia, a także wyraźne włączenie we współpracę instytucjonalną społeczności edukacyjnej, organizacji społeczeństwa obywatelskiego (szczególnie stowarzyszeń feministycznych), partnerów społecznych i społeczności dotkniętych problemem.

1.18. Komitet uważa, że nadrzędny interes dziecka musi przeważać nad ustaleniami dotyczącymi odwiedzin, gdy istnieją uzasadnione wątpliwości co do możliwości zagwarantowania bezpiecznego kontaktu zarówno pod względem fizycznym, jak i emocjonalnym.

1.19. Komitet z zadowoleniem przyjmuje uwzględnienie w dyrektywie okaleczania żeńskich narządów płciowych jako odrębnego przestępstwa.

1.20. EKES jest jednak zdania, że szersze naruszenia zdrowia oraz praw seksualnych i reprodukcyjnych należy również zwalczać jako przemoc wobec kobiet, tak jak w przypadku przemocy ginekologicznej i położniczej, ciąży przymusowej i odmowy opieki aborcyjnej. Z zaniepokojeniem odnotowuje, że w definicji przemocy wobec kobiet nie uwzględniono obecnych ograniczeń w swobodnym oraz bezpiecznym przerywaniu ciąży, a także nękania, przede wszystkim w pobliżu klinik, którego doświadczają kobiety wybierające dobrowolnie to rozwiązanie.

1.21. Komitet z zaniepokojeniem zauważa, że pomija się kwestię spełnienia życiowego, w warunkach wolności i równości, dzieci osieroconych przez matki, które padły ofiarą przemocy wobec kobiet.

1.22. EKES jest głęboko zaniepokojony tym, że skrajna prawica postawiła sobie za cel zwalczanie propozycji dotyczących równości płci, a szczególnie – systematycznym negowaniem przemocy strukturalnej wobec kobiet, której doświadczają one tylko z tego powodu, że są kobietami. Takie negowanie przemocy nie tylko zakłóca wspólne życie na równych zasadach, lecz godzi również w wartości i zasady zapisane w art. 2 TUE.

1.23. Komitet zaleca, by dyrektywa przewidywała sprawozdanie finansowe w celu zapewnienia faktycznego wdrożenia przyjętych środków za pomocą odpowiedniego finansowania publicznego.

2. Uwagi ogólne

2.1. Przemoc wobec kobiet jest najbardziej rażącym przejawem dyskryminacji kobiet. Jest mechanizmem kontroli, u którego podłoża leży nierówność między kobietami i mężczyznami, i jednocześnie sam ją powoduje i napędza.

2.2. EKES jest głęboko zaniepokojony tym, że skrajna prawica postawiła sobie za cel zwalczanie propozycji dotyczących równości płci, a szczególnie – systematycznym negowaniem przemocy strukturalnej wobec kobiet, której doświadczają one tylko z tego powodu, że są kobietami. Takie negowanie przemocy nie tylko zakłóca wspólne życie na równych zasadach, lecz godzi również w wartości i zasady zapisane w art. 2 TUE.

2.3. Jednym z głównych celów europejskiej strategii na rzecz równouprawnienia płci na lata 2020–2025 jest położenie kresu przemocy ze względu na płeć. Zmierza ona również m.in. do przełamania stereotypów związanych z płcią, wyeliminowania luki płacowej między kobietami a mężczyznami w ramach zatrudnienia i obowiązków opiekuńczych, zapewnienia równego udziału w różnych sektorach gospodarki oraz osiągnięcia równowagi płci w procesie decyzyjnym i działalności politycznej.

2.4. Przemoc wobec kobiet i dziewcząt jest jedną z najdłużej utrzymujących się form dyskryminacji ze względu na płeć i stanowi naruszenie praw człowieka. W UE połowa kobiet (53 %) unika pewnych miejsc lub sytuacji z obawy przed napaścią fizyczną lub seksualną ⁽¹⁾, a jedna trzecia twierdzi, że padła ofiarą przemocy fizycznej lub seksualnej (33 %).

2.5. Biorąc pod uwagę zakres i zasięg wielorakich form przemocy wobec kobiet, strategię polityczne mające na celu ich zwalczanie nie mogą być neutralne, lecz muszą być opracowywane z zastosowaniem jasnego i jednoznacznego podejścia uwzględniającego perspektywę płci w taki sposób, aby ułatwić zrozumienie ich konieczności i skuteczności.

2.6. Każdego dnia kobiety są narażone na przemoc w miejscu pracy, zwłaszcza gdy pracują w sektorze transportu (63 % z nich twierdzi, że ostatnio doświadczyły co najmniej jednego aktu przemocy) ⁽²⁾ oraz w sektorze usług i sprzedaży ⁽³⁾.

2.7. Ze względu na ograniczenia w przemieszczaniu się wprowadzone w celu opanowania kryzysu zdrowotnego spowodowanego pandemią COVID-19 nasiliła się również przemoc domowa ⁽⁴⁾.

2.8. EKES z zadowoleniem przyjmuje to, że wniosek dotyczący dyrektywy ma na celu zapobieganie i zwalczanie przemocy wobec kobiet i przemocy domowej, by tym samym zagwarantować wysoki poziom bezpieczeństwa i pełne korzystanie z praw podstawowych, w tym prawa do równego traktowania i niedyskryminacji. Chociaż uważa, że podejście prawnokarne do przeciwdziałania przemocy wobec kobiet jest konieczne, musi mu towarzyszyć całościowe i kompleksowe podejście do zapobiegania przemocy na tle machistowskim, jej zwalczania i eliminowania.

3. Uwagi szczegółowe

3.1. EKES z zadowoleniem przyjmuje nowość regulacyjną, którą stanowi dyrektywa w sprawie zwalczania przemocy wobec kobiet z perspektywy międzysektorowej. Ostrzega jednak, że niezbędne jest zapewnienie protokołów, a także prowadzenie kampanii uświadamiających i kwalifikacyjnych dla specjalistów, by uniknąć zarówno przemocy instytucjonalnej, jak i obwiniania ofiar za czynniki zewnętrzne niezwiązane z aktem przemocy, takie jak wygląd, podejście, status, pochodzenie czy też wszelkie inne cechy ofiary lub jej sytuacji.

⁽¹⁾ FRA, „Przemoc wobec kobiet – Badanie na poziomie Unii Europejskiej”, 2014.

⁽²⁾ Europejska Federacja Pracowników Transportu (ETF), „Time’s Up for Violence Against Women” [Najwyższy czas położyć kres przemocy wobec kobiet], 2019.

⁽³⁾ Eurofound, „Szóste europejskie badanie warunków pracy”, 2017.

⁽⁴⁾ Unia Europejska, „Sprawozdanie na temat równości płci w UE za 2021 rok”, 2021.

3.2. Choć EKES pozytywnie ocenia w tym względzie doprecyzowanie pojęciowe i karne dzięki zawarciu w dyrektywie definicji niektórych form przemocy wobec kobiet, to we wniosku trzeba poruszyć wszelkie formy przemocy wobec kobiet ze względu na płeć oraz zawrzeć ogólną definicję przemocy motywowanej płcią, taką jak ta zawarta w art. 1 i 2 Deklaracji Narodów Zjednoczonych o eliminacji przemocy wobec kobiet z 1993 r. lub w art. 3 konwencji stambulskiej.

3.3. EKES jest zdania, że należało podjąć decyzję o włączeniu przemocy wobec kobiet do kategorii „europrzestępstw”, o której mowa w art. 83 ust. 1 TFUE.

3.4. EKES z zadowoleniem przyjmuje kryminalizację zgwałcenia ze względu na sam brak zgody, które podlega ściganiu karnemu bez konieczności spełnienia wymogu dotyczącego użycia siły lub groźby. Ta definicja prawna uwzględnia to przestępstwo zgodnie z konwencją stambulską; tę koncepcję trzeba również zastosować do nowych form zgwałcenia takich jak w przypadku odurzenia za pomocą substancji chemicznych.

3.5. Komitet uznaje znaczenie uwzględnienia konkretnych środków na rzecz ochrony ofiar przemocy ze względu na płeć w rodzinie oraz zapewnienia im dostępu do wymiaru sprawiedliwości. Niemniej domaga się ujęcia tej formy przemocy wśród przestępstw wymienionych w dyrektywie, która ustanawia wspólne ramy dla sankcji, okoliczności obciążających, jurysdykcji i przedawnienia.

3.6. Ponad połowa Europejek twierdzi, że padła kiedyś ofiarą molestowania seksualnego (55 %) ⁽⁵⁾, w związku z czym EKES uważa, że dyrektywa nie może pomijać tej formy przemocy wobec kobiet ani w propozycjach definicji, ani w systemie sankcji, okoliczności obciążających, jurysdykcji i przedawnienia ⁽⁶⁾.

3.7. Jedna trzecia kobiet, które doświadczyły molestowania seksualnego, zetknęła się z nim w miejscu pracy ⁽⁷⁾. EKES uważa zatem, że w dyrektywie należy zająć się tą formą przemocy, a także wdrożeniem i aktualizacją przez pracodawców konkretnych działań mających na celu zwalczanie molestowania seksualnego i ze względu na płeć w miejscu pracy, w tym cyberprzemocy lub cybernękania ⁽⁸⁾. W związku z tym apeluje o uwzględnienie przestępstwa mobbingu.

3.8. Przemoc pośrednia, której doświadczają kobiety wskutek przemocy wobec osób znajdujących się w ich środowisku emocjonalnym lub rodzinnym mającej na celu ich pognębienie psychiczne, jest wymierzona przede wszystkim w ich dzieci. EKES uważa, że nadrzędny interes dziecka musi przeważać nad ustaleniami dotyczącymi odwiedzin, gdy istnieją uzasadnione wątpliwości co do możliwości zagwarantowania bezpiecznego kontaktu z małoletnim zarówno pod względem fizycznym, jak i emocjonalnym.

3.9. Wziąwszy pod uwagę, że niezależność finansowa jest zasadniczym elementem upodmiotowienia i powrotu do zdrowia ofiar przemocy w środowisku rodzinnym, EKES z zaniepokojeniem zauważa, że dialog społeczny i rokowania zbiorowe nie obejmują konkretnych środków mających na celu zagwarantowanie tym ofiarom utrzymania miejsca pracy lub – jeżeli go nie mają – integracji z rynkiem pracy.

3.10. Komitet jest świadomy wyników sprawozdania Parlamentu Europejskiego w sprawie wykorzystywania seksualnego i prostytucji oraz ich wpływu na równouprawnienie płci ⁽⁹⁾ i – zgodnie z tokiem rozumowania przyjętym w art. 6 Konwencji w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji kobiet (CEDAW), a także w zaleceniu ogólnym nr 38

⁽⁵⁾ Badanie próby 42 tys. kobiet. Źródło: Agencja Praw Podstawowych Unii Europejskiej, „Przemoc wobec kobiet – Badanie na poziomie Unii Europejskiej”, 2014.

⁽⁶⁾ Spełnienie zobowiązań podjętych podczas Dni „Me Too” obchodzonych w Parlamencie Europejskim w lutym 2019 r., gdy od kandydatek i kandydatów w wyborach majowych domagano się stanowczego zaangażowania się w walkę zwłaszcza z molestowaniem seksualnym.

⁽⁷⁾ Badanie próby 42 tys. kobiet. Źródło: Agencja Praw Podstawowych Unii Europejskiej, „Przemoc wobec kobiet – Badanie na poziomie Unii Europejskiej”, 2014.

⁽⁸⁾ W tym względzie wskazuje jako przykład dobrej praktyki w Hiszpanii w postaci art. 48 ustawy organicznej 3/2007 z dnia 22 marca w sprawie rzeczywistej równości kobiet i mężczyzn.

⁽⁹⁾ Sprawozdanie Parlamentu Europejskiego w sprawie wykorzystywania seksualnego i prostytucji oraz ich wpływu na równouprawnienie płci (2013/2103 (INI)), Komisja Praw Kobiety i Równouprawnienia. Sprawozdawczyni: Mary Honeyball. A7-0071/2014. 3.2.2014. Zob. również rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 10 lutego 2021 r. w sprawie wdrożenia dyrektywy 2011/36/UE w sprawie zapobiegania handlowi ludźmi i zwalczania tego procederu oraz ochrony ofiar (2020/2029(INI)).

w sprawie handlu kobietami i dziewczętami w kontekście globalnej migracji wydanym 6 listopada 2020 r. przez Komitet ds. Likwidacji Dyskryminacji Kobiet – uważa, że odpowiednie jest posługiwanie się określeniem „kobiety uprawiające prostytutkę” zamiast „kobiet świadczących usługi seksualne”.

3.11. W dyrektywie Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/36/UE⁽¹⁰⁾ uznano, że zgoda ofiary jest nieważna, gdy została uzyskana z zastosowaniem groźby, przemocy bądź przymusu, poprzez nadużycie uprawnień lub wykorzystanie sytuacji bezbronności lub też wręczenie lub przyjęcie płatności lub korzyści dla uzyskania zgody. EKES uważa, że doprowadzenie do uprawiania prostitucji i zysk z wyzyskiwania seksualnego innych osób powinny zostać objęte sankcjami przewidzianymi w rozdziale 2 dyrektywy, który dotyczy przestępstw związanych z wykorzystywaniem seksualnym.

3.12. EKES podziela obawy specjalnej sprawozdawczynie Rady Praw Człowieka Narodów Zjednoczonych⁽¹¹⁾ związane z nasileniem się zjawiska tzw. macierzyństwa zastępczego. Zgadza się ze stwierdzeniem Parlamentu Europejskiego⁽¹²⁾, że jest to forma wyzysku w celach reprodukcyjnych, który narusza godność kobiet. Sądzi zatem, że ta praktyka – gdy jest to czynność prawna przynosząca zysk lub korzyści którejkolwiek ze stron, w tym za pomocą reklamy – powinna być uznawana za formę przemocy wobec kobiet i traktowana tak samo jak wykorzystywanie seksualne (i że należy ją uwzględnić w rozdziale 2 i art. 1).

3.13. Przemoc wobec kobiet jest najpowszechniejszym naruszeniem praw człowieka w Unii, lecz występuje częściej wśród kobiet i dziewcząt znajdujących się w trudnej sytuacji, w związku z czym szczególną uwagę trzeba zwrócić na kobiety i dziewczęta wywodzące się z mniejszości etnicznych lub kulturowych takich jak na przykład Romowie.

3.14. EKES popiera wszelkie stosowne środki ustawodawcze mające na celu ochronę kobiet z niepełnosprawnościami przed wszelkimi formami wykorzystywania, przemocy i nadużyć, w tym ze względu na płęć, a także odpowiednie środki zmierzające do zapobiegania tym formom przemocy, szczególnie właściwe sposoby pomocy i wsparcia uwzględniające aspekt płci w przypadku kobiet z niepełnosprawnościami. W tym celu opowiada się za skutecznym nadzorem niezależnych organów nad wszystkimi placówkami i programami stworzonymi z myślą o opiece nad kobietami z niepełnosprawnościami.

3.15. EKES popiera również przedsięwzięcie – między innymi poprzez świadczenie usług w zakresie ochrony – wszelkich stosownych środków sprzyjających odzyskaniu zdrowia fizycznego i psychologicznego oraz sprawności poznawczej, rehabilitacji i reintegracji społecznej kobiet z niepełnosprawnościami, które padły ofiarą jakiegokolwiek formy przemocy lub nadużycia, Domaga się zwrócenia szczególnej uwagi na kobiety z niepełnosprawnościami, ponieważ są one bardziej narażone na napaść ze względu na swą płęć oraz na stan niepełnosprawności (przymusowa sterylizacja, ubezwłasnowolnienie przez członków rodziny).

3.16. Migrantki, zwłaszcza jeśli znajdują się w nieregulowanej sytuacji administracyjnej, muszą zostać objęte ochroną dzięki natychmiastowemu wydaniu samodzielnego i czasowego zezwolenia na pobyt w chwili złożenia skargi⁽¹³⁾. Ponadto jeżeli w toku postępowania stwierdzony zostanie brak dokumentacji prawnej, nie należy informować o tym właściwych organów migracyjnych.

3.17. EKES bardzo pozytywnie odnosi się do zaliczenia cybernękania i udostępniania bez zgody treści intymnych lub zmanipulowanych do form przemocy wobec kobiet i dziewcząt, lecz wyraża zaniepokojenie wymogiem, że – by zostać uznane za przestępstwo – muszą zostać udostępnione „wielu użytkownikom”. Jest to nieprecyzyjny, niejasny i bardzo oceniający wymóg, nieuwzględniający rzeczywistego nadszarpnięcia reputacji, które czasami jest większe w przypadku udostępnienia treści wyłącznie osobom z najbliższego otoczenia społecznego, rodzinnego czy też zawodowego. Komitet

⁽¹⁰⁾ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/36/UE z dnia 5 kwietnia 2011 r. w sprawie zapobiegania handlowi ludźmi i zwalczania tego procederu oraz ochrony ofiar, zastępująca decyzję ramową Rady 2002/629/WSiSW (Dz.U. L 101 z 15.4.2011, s. 1).

⁽¹¹⁾ Organizacja Narodów Zjednoczonych, Rada Praw Człowieka. Sprawozdanie specjalnej sprawozdawczynie w sprawie handlu dziećmi i wykorzystywania seksualnego dzieci, w tym prostitucji dziecięcej, wykorzystywania dzieci w pornografii i innych materiałach ukazujących niegodziwe traktowanie dzieci w celach seksualnych. A/HRC/37/60. Rada Praw Człowieka, 37. sesja, 26 lutego – 23 marca 2018 r.

⁽¹²⁾ Zgodnie z postulatem zawartym w rezolucji Parlamentu Europejskiego z dnia 17 grudnia 2015 r. w sprawie rocznego sprawozdania dotyczącego praw człowieka i demokracji na świecie oraz polityki Unii Europejskiej w tym zakresie (2015/2229(INI)), w którym potępia się macierzyństwo zastępcze lub brzuchy do wynajęcia jako podważające „godność ludzką kobiety, ponieważ jej ciało i funkcje reprodukcyjne wykorzystywane są jako towar”, apeluje o pilne przeanalizowanie jej zgodności z prawem w świetle różnych instrumentów praw człowieka i wzywa do wprowadzenia zakazu praktyki, „która obejmuje reprodukcyjne wykorzystywanie ciała ludzkiego dla osiągnięcia zysku lub innych korzyści, zwłaszcza w przypadku kobiet znajdujących się w trudnym położeniu w krajach rozwijających się”.

⁽¹³⁾ Dobrą praktyką w tej dziedzinie jest hiszpańskie prawo imigracyjne (art. 31a ustawy organicznej 4/2000).

uważa, że publiczne ujawnienie treści bez zgody powinno samo w sobie stanowić cybernękanie bez konieczności dokonania oceny, czy zostały one udostępnione wielu użytkownikom lub czy liczba uczestników była duża bądź wystarczająca (art. 7 lit. a) i b), art. 8 lit. c) oraz art. 9 lit. a)).

3.18. Powszechne korzystanie z internetu i sieci społecznościowych sprawia, że udostępnianie materiałów zawierających treści seksualne bez zgody staje się coraz częstszą praktyką, wywierającą większy wpływ, a tym samym bardziej szkodliwą dla ofiar. Komitet jest zaniepokojony rozpowszechnieniem się tej praktyki i uważa, że przewidziane w jej wypadku sankcje i przedawnienie karalności (art. 7) powinny być takie same jak te przewidziane w art. 12 i 15 dla cyberstalkingu (art. 8).

3.19. EKES pozytywnie ocenia zapewnienie ukierunkowanych szkoleń dla organów właściwych do przyjmowania i kierowania skarg dotyczących przestępstw objętych dyrektywą, lecz jest zdania, że należy dodatkowo przewidzieć konkretne środki mające na celu monitorowanie oraz ocenę skuteczności systemu, a także postanowienie dotyczące określonych sankcji na wypadek, gdy właściwe organy nie przestrzegają zasady należytej staranności (art. 37 ust. 6).

3.20. Komitet z zadowoleniem przyjmuje wymóg posiadania wystarczającego doświadczenia przez osoby, jednostki i służby prowadzące postępowania przygotowawcze w sprawie przemocy wobec kobiet i dziewcząt i ścigające te czyny, zwłaszcza przedstawiciele zawodów prawniczych, organy i personel sądowy, sędziów, prokuratorów, prawników, podmioty udzielające ofiarom wsparcia i usług w zakresie sprawiedliwości naprawczej, pracowników opieki zdrowotnej i opieki społecznej, pracowników oświaty i inny odpowiedni personel, który może zetknąć się ze słabszymi grupami lub z ofiarami. Ostrzega jednak, że ocena wystarczalności bądź niewystarczalności doświadczenia może być subiektywna. Wziąwszy pod uwagę, że jednym z największych błędów popełnianych podczas interwencji w tej dziedzinie jest właśnie brak przeszkolenia i uwrażliwienia zaangażowanych podmiotów, zaleca, by wymóg ukierunkowanych szkoleń dotyczył nie tylko specjalistów, którzy kierują skargi lub mają kontakt z ofiarami, lecz również osób uczestniczących w prowadzeniu postępowań przygotowawczych lub ściganiu przestępstw przewidzianych w rozdziale 3 (art. 17 ust. 1).

3.21. Szybkość zapewnienia opieki ofiarom jest kluczowym aspektem rekompensaty, rehabilitacji i powrotu do zdrowia. W związku z tym EKES uważa, że kierowanie ofiar do służb wsparcia powinno odbywać się nie tylko w sposób terminowy i skoordynowany, lecz również w trybie priorytetowym i pilnym (art. 20 ust. 2).

3.22. EKES z zadowoleniem przyjmuje proponowane środki mające na celu zagwarantowanie ofiarom dostępu do kompleksowych, dostosowanych do potrzeb, ogólnych i specjalistycznych usług wsparcia, które odpowiadałyby ich szczególnym potrzebom. Ubolewa jednak, że wykaz specjalistycznego wsparcia, którego państwa członkowskie muszą udzielić ofiarom (art. 27 ust. 1), odnosi się jedynie do pomocy na etapach procedury prawnej lub w postępowaniu przygotowawczym i w postępowaniu sądowym, a nie wspomina o tym, że dostęp do usług zdrowotnych, w tym do usług w zakresie zdrowia seksualnego i reprodukcyjnego, jest niezbędny dla ofiar. Ponadto z ogromnym zaniepokojeniem zauważa brak konkretnej wzmianki, że usługi w zakresie zdrowia seksualnego i reprodukcyjnego, w tym aborcji i antykoncepcji awaryjnej, są nie tylko nieodzowną, lecz również pilną formą wsparcia, do której muszą mieć dostęp ofiary przemocy seksualnej (art. 28). Według ONZ i Europejskiego Trybunału Praw Człowieka zmuszanie do donoszenia ciąży w wyniku gwałtu może stanowić formę okrutnej, nieludzkiej i poniżającej przemocy, co jest poważnym problemem. EKES wzywa Komisję Europejską do włączenia usług zdrowotnych, w tym usług w zakresie zdrowia seksualnego i reprodukcyjnego, do wykazu podstawowych usług wsparcia dla ofiar, a także do zaapelowania do wszystkich państw członkowskich UE o pilne usunięcie wszystkich barier w dostępie do antykoncepcji awaryjnej i usług aborcyjnych po zgwałceniu.

3.23. Kobiety wysiedlone i uciekające przed konfliktem są bardziej narażone na przemoc motywowaną płcią. Przemoc seksualna jest niejednokrotnie wykorzystywana jako narzędzie wojny, a kobiety i dziewczęta są bardziej zagrożone handlem ludźmi i wykorzystywaniem seksualnym. EKES podkreśla, że kluczowe znaczenie mają wsparcie, ochrona i dostęp do podstawowych usług zdrowotnych, takich jak pomoc w radzeniu sobie z traumą psychiczną i usługi w zakresie zdrowia seksualnego i reprodukcyjnego, w tym antykoncepcja awaryjna i opieka aborcyjna, i że należy je umożliwić we wszystkich krajach europejskich.

3.24. Komitet uważa, że zakaz zbliżania się i nakaz udzielenia ochrony nadzwyczajnej jako sposób zabezpieczenia integralności fizycznej i emocjonalnej ofiar muszą koniecznie obejmować środki uniemożliwiające sprawcy nękanie ofiary lub fizyczne zbliżanie się do niej. Dotyczy to nie tylko ograniczenia lub zakazu wchodzenia do miejsca zamieszkania lub miejsca pracy (art. 21 ust. 1), lecz również ogólnej przestrzeni publicznej i wzięcia pod uwagę sytuacji, gdy zbliżenie się sprawcy do ofiary można uznać za niebezpieczne zachowanie sprawcy lub podejrzanego (art. 21 ust. 2).

3.25. EKES z zadowoleniem przyjmuje dostępność i nieodpłatność telefonu zaufania dla ofiar oraz wyspecjalizowaną opiekę w centrach interwencji kryzysowej dla ofiar przemocy seksualnej, lecz uważa, że całkowicie dostępne i bezpłatne powinny być wszystkie mechanizmy i środki wsparcia dla ofiar przemocy seksualnej, środki zapobiegawcze zapewniające informacje na temat przysługujących im praw oraz procedury zadośćuczynienia i odszkodowania.

3.26. Komitet odnosi się pozytywnie do uwzględnienia wsparcia specjalistycznego w przypadku molestowania seksualnego w miejscu pracy i zaleca omówienie urzędowych środków zapobiegawczych, lecz zwraca uwagę na ograniczenie związane z tym, że przewidywane służby poradnictwa i opieki mają wyłącznie charakter zewnętrzny (art. 30) i że nie uwzględnia się w ogóle znaczenia dialogu społecznego i rokowań zbiorowych czy też niezbędnego udziału partnerów społecznych i negocjacji z nimi, zwłaszcza ze związkami zawodowymi, które są prawowitymi przedstawicielami interesów oraz praw pracownic i pracowników. Z niepokojem i zaskoczeniem odnotowuje również, że w przypadku tego rodzaju przemocy wobec kobiet przewiduje się mediację.

3.27. W tym względzie EKES uważa, że należy pilnie dążyć do ratyfikacji zarówno Konwencji MOP nr 190 w sprawie eliminacji przemocy i molestowania, jak i konwencji stambulskiej we wszystkich państwach członkowskich, którego tego jeszcze nie uczyniły, a także przez samą UE.

3.28. Komitet odnosi się pozytywnie do uwzględnienia środków zapobiegających przemocy ze względu na płeć w środowisku edukacyjnym, w tym do wzmocnienia kompleksowej edukacji seksualnej. Biorąc jednak pod uwagę znaczenie edukacji dla kształtowania ról i stereotypów związanych z płcią, zalecenie to powinno obejmować wszystkie etapy kształcenia, niezależnie od ich charakteru, oraz wyraźnie uwzględniać we współpracy instytucjonalnej udział społeczności edukacyjnej, organizacji społeczeństwa obywatelskiego (zwłaszcza stowarzyszeń feministycznych), partnerów społecznych i społeczności dotkniętych problemem (art. 36 ust. 2).

3.29. EKES bardzo pozytywnie ocenia współpracę i koordynację między państwami członkowskimi w zakresie gromadzenia danych i badania przyczyn, częstości występowania i skutków przemocy wobec kobiet, lecz wyraża obawy co do tego, czy sam apel o działanie zawarty w słowie „wspierają” w art. 44 ust. 7 skutkuje realnym zaangażowaniem, uznając, że znacznie skuteczniejsze i ambitniejsze byłoby zobowiązanie do przyjęcia specjalnych i konkretnych środków wraz z określonym horyzontem czasowym (art. 44 ust. 7).

3.30. Diaspory migracyjne, które przyjmowane są w różnych krajach Unii Europejskiej, wymagają uwzględnienia form przemocy wobec kobiet i dziewcząt, stanowiących część konstruktów kulturowego społeczeństwa pochodzenia. Dlatego Komitet z zadowoleniem przyjmuje uwzględnienie w dyrektywie okaleczania żeńskich narządów płciowych jako odrębnego przestępstwa. Dlatego też Komitet pochwała uwzględnienie w dyrektywie okaleczania żeńskich narządów płciowych jako odrębnego przestępstwa, lecz ostrzega, że konieczne jest zachowanie daleko posuniętej ostrożności, by podczas kampanii uświadamiających lub zapobiegających uniknąć stygmatyzacji kobiet należących do tych społeczności i by również podczas kampanii zapobiegających wykazać się wrażliwością kulturową przewidzianą w art. 37 ust. 2 odnośnie do zajmowania się konsekwencjami takiego okaleczania. Uważa, że w tym względzie zasadnicze znaczenie ma współpraca z odpowiednimi społecznościami oraz w ich obrębie, by zapobiegać nadawaniu tym praktykom znaczeń kulturowych i by pozbawiać ich tego rodzaju znaczeń (art. 36 ust. 6) ⁽¹⁴⁾.

3.31. EKES pozytywnie ocenia to, że przymusową aborcję i przymusową sterylizację uznano za szczególne formy przemocy. Jednak szersze naruszenia zdrowia oraz praw seksualnych i reprodukcyjnych należy również zwalczać jako przemoc wobec kobiet, tak jak w przypadku przemocy ginekologicznej i położniczej, przymusowej ciąży oraz odmowy opieki aborcyjnej. EKES z zaniepokojeniem odnotowuje, że w definicji przemocy wobec kobiet nie uwzględniono obecnych ograniczeń w swobodnym oraz bezpiecznym przerywaniu ciąży, a także nękania, przede wszystkim w pobliżu klinik, którego doświadczają kobiety wybierające dobrowolnie to rozwiązanie.

3.32. Komitet z zaniepokojeniem zauważa, że pomija się kwestię spełnienia życiowego, w warunkach wolności i równości, dzieci osieroconych przez matki, które padły ofiarą przemocy wobec kobiet: wymaga to przezwyciężenia doświadczanej przez nie sytuacji szczególnej podatności na zagrożenie wynikającej z przemocowego środowiska, zwłaszcza w wypadku zabójstwa matek, a także naprawy doznanej szkody. W tym drugim przypadku nieodzowne jest ułatwienie im skorzystania z zadośćuczynienia cywilnego przysługującego im w związku z przestępstwem, które ich dotknęło, a także przyspieszenie postępowania spadkowego wszczętego po popełnieniu przestępstwa, tak by mogły w trybie pilnym uzyskać dostęp do majątku i praw dotyczących masy spadkowej ⁽¹⁵⁾.

⁽¹⁴⁾ Interdyscyplinarny program akademicki na rzecz zapobiegania okaleczaniu żeńskich narządów płciowych i zwalczania go (FGM/C), Komisja Europejska, 2016–2018.

⁽¹⁵⁾ W tym względzie za dobrą praktykę uznaje hiszpańską ustawę organiczną nr 2/2022 z dnia 21 marca w sprawie poprawy ochrony sierot będących ofiarami przemocy ze względu na płeć.

3.33. Komitet ubolewa, że wraz z dyrektywą nie przedstawiono sprawozdania finansowego, w związku z czym nie gwarantuje się finansowania ze środków publicznych ani jej wdrożenia, ani proponowanych w niej usług i działań.

Bruksela dnia 13 lipca 2022 r.

Christa SCHWENG
Przewodnicząca
Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego
